

דייך פפוס

מה פשר המחלוקת היכן נאמרה מגילת שיר השירים?

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א

א [ט] לסוסתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי,

דרש ר' פפיס (איוב כג) והוא באחד ומי ישיבנו, דן יחידי לכל עולם ואין להשיב על דברי מי שאמר והיה העולם,

א"ל ר"ע דייך פפיס שלא להשיב על דברי מי שאמר והיה העולם לפי שהכל באמת והכל בדין שכן כתיב

(ישעיה ו) ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא, אמר רבי סימון כסא שמפריש בין מיתה לחיים

(שם) וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו, וכי יש שמאל למעלה והלא הכל ימין שנאמר (שמות

טו) ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב ומה ת"ל מימינו ומשמאלו אלא אלו מימינים ואלו משמאילים

אלו מכריעין לכף זכות ואלו מכריעין לכף חובה,

רבי יוחנן בשם רבי אחא מייתי לה מן הדא (דניאל י) ואמת הדבר וצבא גדול, אמת הדבר כשנעשה צבא גדול

דכתיב (ירמיה י) וה' אלהים אמת, מהו אמת, אמר רבי איבון שהוא אלהים חיים ומלך עולם, אמר רבי אלעזר

כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו, ובנין אב שבכלן (מ"א = מלכים א' = כב) וה' דבר עליך רעה זה בנין אב

שבכולן,

ומה מקיים רבי אלעזר הדין קרייה דר' פפיס והוא באחד ומי ישיבנו, אלא הוא חותם יחידי לכל באי עולם

ואין בריה חותמת עמו,

ומהו חותמתו של הקב"ה, רבי ביבי בשם רבי ראובן אמר אמת שנא' (דניאל י) אבל אגיד לך את הרשום בכתב

אמת, אם אמת למה רשום ואם רשום למה אמת אלא עד שלא נחתם הדין רשום, משנחתם גזר דין אמת,

אמר ריש לקיש ולמה הוא אמת אל"ף בראש האותיות מ"ם באמצע ת"ו בסופן לומר (ישעיה מד) אני ראשון

ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים, אני ראשון שלא קבלתי מלכותי מאחר, ואני אחרון שאיני מוסרה לאחר

שאינו בעולם, ומבלעדי אין אלהים שאין לי שני.

ב דרש רבי פפיס (בראשית ג) הן האדם היה כאחד ממנו וגו' כיחידו של עולם,

אמר לו רבי עקיבא דייך פפיס, אמר לו מה את מקיים היה כאחד ממנו, אמר לו כאחד ממלאכי השרת,

וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא מלמד שנתן לפניו הקב"ה שני דרכים דרך החיים ודרך המות

וברר לו דרך המות והניח לו דרך החיים.

ג דרש רבי פפיס (תהלים קו) וימירו את כבודם בתבנית שור שומע אני בשור של מעלן ת"ל אוכל עשב, אמר

לו רבי עקיבא דייך פפיס, אמר לו ומה אתה מקיים וימירו את כבודם בתבנית שור בשור של שאר ימות השנה

ת"ל אוכל עשב, אין לך מנוול ומשוקץ כשור בשעה שאוכל עשב,

רבי יודן בשם ר' אחא אומר חרטומי מצרים עשו להם כשפים והיה נראה כמרטט לפניו המד"א (ירמיה מט)

רפתה דמשק הפנתה לנוס ורטט החזיקה.

ד דרש רבי פפיס לסוסתי ברכבי פרעה, לססתי כתיב אמר הקב"ה כשם שששתי על המצריים לאבדן בים כן

ששתי לאבד שונאיהם של ישראל, ומי גרם להם להנצל מימינם ומשמאלם בזכות התורה שעתידין לקבל

מימינו של הקב"ה שנא' (דברים לג) מימינו אש דת למו, ומשמאלם זו מזוזה,

ד"א מימינם זו ק"ש, ומשמאלם זו תפלה,

אמר לו רבי עקיבא דייך פפיס כל מקום שנא' שישה כתיב בשי"ן וכאן בסמ"ך,

אמר ליה ומה את מקיים לסוסתי ברכבי פרעה, אלא רכב פרעה על סוס זכר וכביכול נגלה הקב"ה על סוס זכר

הה"ד (תהלים יח) וירכב על כרוב ויעוף, אמר פרעה מה הסוס זכר הזה הורג בעליו במלחמה אלא הריני רוכב

על סוסה נקבה, הה"ד לסוסתי ברכבי פרעה, חזר ורכב פרעה על סוס אדום על סוס לבן או

בשחור כביכול נגלה הקב"ה על סוס אדום לבן שחור הה"ד (חבקוק ג)

דרכת בים סוסיך סוסוון פגיין, יצא פרעה הרשע בשריון וכובע כביכול הקב"ה כן שנא' (ישעיה נט) וילבש צדקה כשרין הביא נפט כביכול הקב"ה כן שנאמר (תהלים יח) עביו עברו ברד וגחלי אש, הביא אבני בליסטרוס כביכול הקב"ה כן שנאמר (שמות ט) וה' נתן קולות וברד, חרבות ורמחים כביכול הקב"ה כן שנאמר (תהלים יח) וברקים רב, הביא חצים כביכול הקב"ה כן שנאמר (שם /תהלים י"ח/) וישלח חצים, א"ר לוי וישלח חצים ויפיצם, שהיו החצים מפזרים אותם, וברקים רב ויהמם, מלמד שהיו מערבבין אותם עירבבן הממן נטל סגנויות שלהם ולא היו יודעים מה הם עושים, יצא פרעה קטפרקטוס כביכול הקב"ה כן שנא' (ישעיה מב) ה' כגבור יצא, הרעים קולו כביכול הקב"ה כן שנאמר (שמואל ב כב) ירעם מן שמים ה', לבלב בקולו כביכול (שם /שמואל ב' כ"ב/) ועליון יתן קולו, יצא פרעה בזעם כביכול (חבקוק ג) בזעם תצעד ארץ, בקשת כביכול (שם /חבקוק ג/) עריה תעור קשתך, בצנה ומגן כביכול חזק /החזק/ מגן וצנה, בברק חנית כביכול לנוגה ברק חניתך,

רבי ברכיה בשם ר' שמואל בר נחמן כיון שכלה פרעה כל כלי זיין שלו התחיל הקב"ה מתגאה עליו, אמר לו רשע יש לך רוח יש לך כרוב יש לך כנפים, מהיכן הטיסן הקב"ה, אמר רבי יודן מבין גלגלי המרכבה שמטן הקב"ה והטיסן על הים, אמר רבי חנינא בר פפא בשר ודם שהוא רוכב על טוענו על דבר שיש בו ממש אבל הקב"ה אינו כן טוען את רכובו ורוכב על דבר שאין בו ממש הה"ד (תהלים יח) וירכב על כרוב ויעוף וידא על כנפי רוח, כתוב אחד אומר וידא וכתוב אחר אומר (שמואל ב כב) וירא על כנפי רוח, באיזה צד יתקיימו ב' כתובים, א"ר אחא מכאן שהיה לו להקב"ה עולמות ויצא להראות בהן.

השוו את רצף הדרשות במדרש שה"ש לרצף הדרשות במכילתא:

1. מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה ו
ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, והיו מלאכי השרת תמהים לומר בני אדם עובדי עבודה זרה מהלכין ביבשה בתוך הים ומנין שאף הים נתמלא עליהם חמה שנ' והמים להם חומה אל תקרי חומה אלא חמה ומי גרם להם לישראל להנצל מימינם ומשמאלם מימינם בזכות התורה שעתידין לקבל מימינם שנאמר מימינו אש דת למו ומשמאלם זו תפלה.
ד"א מימינם ומשמאלם מימינם זו מזוזה שעתידין ישראל לעשות ומשמאלם זו תפילין.

דרש פפוס לססתי ברכבי פרעה (שה"ש א ט) רכב פרעה על סוס זכר כביכול נגלה עליו הב"ה על סוס זכר שנא' דרכת בים סוסיך וגו' (חבקוק ג טו) רכב פרעה על סוס נקבה כביכול נגלה עליו הקב"ה על סוס נקבה שנ' לסוסתי ברכבי פרעה,
אמר לו ר' עקיבא דייך פפוס אמר לו ומה אתה מקיים לסוסתי ברכבי פרעה אמר לו לססתי כתיב אמר הקדוש ברוך הוא כשם שששתי על המצרים לאבדם כך כמעט ששתי על ישראל לאבדם ומי גרם להם שינצלו מימינם ומשמאלם.

דרש פפוס והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש (איוב כג יג) דן יחידי לכל באי העולם ואין מי ישיב על דבריו אמר לו ר' עקיבא דייך פפוס אמר רבי פפוס ומה אתה מקיים והוא באחד ומי ישיבנו אמר ליה אין להשיב על דברי מי שאמר והיה העולם אלא דן הכל באמת והכל בדין.
דרש ר' פפוס הן האדם היה כאחד ממנו (בראשית ג כב) כאחד ממלאכי השרת אמר ר' עקיבא דייך פפוס אמר ליה פפוס ומה אתה מקיים הן האדם היה כאחד ממנו אלא הקב"ה נותן לפניו שני דרכים אחד של מות ואחד של חיים ובחר לו דרך המות.

דרש ר' פפוס וימירו את כבודם (תהלים קו כ) שומע אני בשור של מעלה ת"ל אוכל עשב אמר לו ר' עקיבא דייך פפוס אמר לו מה אתה מקיים וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב בשור של מטה יכול בשור של ימות השנה ת"ל אוכל עשב אין לך מנוול ומשוקף יותר מן השור בשעה שהוא אוכל עשב.

עמתו את העמדות במדרש עם הדעות הבאות:

2. משנה מסכת אבות פרק ד

ז - רבי ישמעאל בנו אומר החושך עצמו מן הדין פורק ממנו איבה וגזל ושבועת שוא והגס לבו בהוראה שוטה רשע וגס רוח:

ח - הוא היה אומר אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד ואל תאמר קבלו דעתי שהן רשאים ולא אתה:

3. תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין פרק א דף יח טור א /מ"ג

דתנינן אל תהי דן יחידי שאין דן יחיד אלא אחד אמר רבי יהודה בן פזי אף הקב"ה אין דן יחידי שנאמר וכל צבא השמים עומדי' עליו מימינו ומשמאלו אילו מטין לכף זכות ואילו מטין לכף חובה אף על פי שאין דן יחידי חותם יחידי שנאמר אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת אמר ר' יוחנן לעולם אין הקב"ה עושה בעולמו דבר עד שנמלך בבית דין שלמעלן מה טעם ואמת הדבר וצבא גדול אימתי חותמו של הקב"ה אמת בשעה שנמלך בבית דין שלמעלן אמר רבי לעזר כל מקום שנאמר יי' אלהים הוא ובית דינו ובניין אב שבכולם ויי' דבר עליו רעה מהו חותמו של הקדוש ברוך הוא רבי ביבי בשם רבי ראובן אמת מהו אמר רבי בון שהוא אלהים חיים ומלך עולם אמר ריש לקיש אל"ף רישיה דאלפא ביתא מ"ם באמצעיתה תי"ו בסופה לומר אני יי' ראשון שלא קיבלתי מאחר ומבלעדי אין אלהי' שאין לי שותף ואת אחרונים אני הוא שאיני עתיד למוסרה לאחר

השוו את דברי ר"ע במדרש לדבריו בפרקי אבות

4. משנה מסכת אבות פרק ג

יד - הוא (ר"ע) היה אומר חביב אדם שנברא בצלם חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר (בראשית ט) בצלם אלהים עשה את האדם חביבין ישראל שנקראו בנים למקום חבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום שנאמר (דברים י"ד) בנים אתם לה' אלהיכם חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתני אל תעזבו: טו - הכל צפוי והרשות נתונה ובטוב העולם נדון והכל לפי רוב המעשה: טז - הוא היה אומר הכל נתון בערבון ומצודה פרוסה על כל החיים החנות פתוחה והחנוני מקיף והפנקס פתוח והיד כותבת וכל הרוצה ללות יבא וילוה והגבאים מחזירים תדיר בכל יום ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו ויש להם על מה שיסמוכו והדין דין אמת והכל מתוקן לסעודה: